

Kostenko O. V. Technology of formation of professional competencies of future accountants on registration of accounting data by ICT means

The digital transformation of the modern educational process requires the introduction of a technological approach in education, which provides instrumental management of the educational process and guaranteed achievement of educational goals. This is facilitated by the main categories of the technological approach: clear definition of successive steps aimed at achieving the planned goal; presentation and substantiation of results with predetermined quantitative and qualitative indicators; reproducibility of technology in other educational conditions.

Ensuring the proper functioning of the education sector is considered one of the priority state tasks through the use of information technology to organize an effective educational process of vocational (technical) education, which is an important structural element of providing quality educational services. The development of state educational policy in Ukraine should take into account the fact that all problems related to the use and implementation of information technology in primary schools must be addressed holistically. The importance of the use of information technology is focused on obtaining a qualitatively new result in the field of education, which would meet the state and trends of the world educational society and generally accepted international and European standards in this field. The implementation of the latest information technologies for the organization of the educational process should be implemented in stages based on the use of organizational, conceptual, didactic and technological principles.

The technological approach in education involves instrumental management of the educational process and guaranteed achievement of educational goals. This is facilitated by the main categories of the technological approach: clear definition of successive steps aimed at achieving the planned goal; presentation and substantiation of results with predetermined quantitative and qualitative indicators; detachment of technology in other educational conditions.

Therefore, the author's technology of formation of professional competencies by means of information and communication technologies (ICT) creates conditions for training a skilled worker who meets modern labor market requirements and has a set of qualities that allow to solve complex problems in today's rapidly changing conditions.

Key words: pedagogical technology, professional competences, information and communication technologies, accounting data accountant, electronic educational and methodical complexes, interactive manual, educational site, online platform, pedagogical conditions.

УДК 373.3.015.3:159].016:811.161.2

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.86.22>

Костюк Л. М., Барнич О. В., Мамчич О. Б.

**КРЕАТИВНІСТЬ ТА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТИ НАВИЧОК
ТЕХНОЛОГІЇ «4К» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ**

Дослідження спрямоване на комплексний аналіз теоретичного та практичного аспекту елементів технології «4К», що являє собою модель до складу якої входять такі компоненти: критичне мислення, креативність, командна робота та комунікація. У фокусі вивчення були навички креативності та критичного мислення. Адже вони є ключовими для подолання викликів сьогодення та адаптування до нової реальності через критичну оцінку інформації та уміння нешаблонно мислити, долаючи стереотипи та усталені форми, що не є ефективними чи актуальними. Опрацьовано джерелознавчу базу за проблемою дослідження, яка складається із досліджень як вітчизняних учених, так і зарубіжних. Зосереджено увагу на специфіці розвитку та удосконалення означених елементів технології «4К» на уроках української мови в Новій українській школі. Вивчено два провідних складники технології «4К», їхній зміст, роль, значення та можливості сучасного уроку української мови для розвитку креативного та критичного мислення учнів молодшого шкільного віку. З'ясовано взаємозв'язок та взаємовплив обраних елементів. Аргументовано необхідність розвитку креативності та критичного мислення з метою формування творчої діяльності та усунення стереотипного, шаблонного мислення, подолання інертності здобувачів початкової освіти. Закцентовано увагу на тому, що оптимальна організація процесу розвитку креативності та критичності мислення має на меті всебічний та гармонійний розвиток особистості, становлення повноцінного члена соціуму. У практичному розрізі запропоновано перелік вправ та ігор з рекомендаціями щодо прикладного застосування для розвитку вищенаведених елементів технології «4К». Наголошено, що уроки української мови мають значний потенціал щодо розвитку креативного та критичного мислення, за допомогою правильного та доречного використання вправ на кожному уроці, особливо на уроках розвитку зв'язного мовлення.

Ключові слова: 4К навички, креативність, критичне мислення, урок української мови, НУШ.

Виклики часу, інновації та вимоги суспільства зумовили розробку концептуальних засад реформування системи освіти. Реформа НУШ спрямована на вдосконалення системи освіти усіх рівнів, тому розвиток початкової освіти сьогодні є одним із пріоритетних напрямів освітньої політики держави. Увагу зосереджено на аспектах якості початкової освіти та умовах, що сприятимуть отриманню дітьми якісної початкової освіти. Серед ключових компонентів формули НУШ – новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві. Відбувається зміна парадигм навчання, від теоретичної – на практичну цінність отриманих знань та здатність використовувати їх в нових умовах. Важливим аспектом є використання знань не лише за зразком.

Сьогодення вимагає від учнів швидкого пристосування до світу, до його постійних інновацій, вміння взаємодіяти з членами колективу, комунікувати та вирішувати поставлені завдання, не просто мислити, а розглядати проблему у повній її мірі. Враховуючи ці аспекти, НУШ акцентує увагу всіх органів освіти та її співробітників на необхідності формування та розвитку в учнів початкової школи навичок 4К (креативність, критичне мислення, кооперація та комунікативні навички). Володіючи такими навичками, дитина зможе працювати в команді, знаходити вихід з будь-яких ситуацій, мислити нестереотипно, вміння формулювати та висловлювати власні судження та думки, а також, самореалізуватися. Одними з передових аспектів навичок 4К є креативність та критичне мислення.

Основою нашого дослідження є праці таких учених: Л. Виготського, С. Сисоевої, Д. Сімсона, Ж. Піаже, Дж. Гілфорда, Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинського, О. Белкіна-Ковальчук, К. Поппера та ін. У дослідженні використовували метод аналізу наукових джерел.

Незважаючи на те, що окремо проблеми розвитку креативності та критичного мислення мають значну кількість дослідників та досліджень, однак питання інтеграції та використання цих складників у контексті моделі «4К» на уроках української мови не є достатньо дослідженим та потребує вивчення.

Мета статті полягає у розкритті теоретико-практичного аспекту розвитку креативного та критичного мислення у процесі формуванні навичок «4К» на уроках української мови в НУШ.

На уроках української мови в Новій українській школі реалізується комплексний розвиток навичок «4К». Формування кожної складової є невід'ємною та значною частиною освітнього процесу. Уперше термін «креативність» було вжито психологом Д. Сімсоном у 1922 році. Учений вважав, що «креативність» – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення [4, с. 7], «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення» [4, с. 7].

Дж. Гілфорд визначав, що креативність – це здатність особистості відмовлятися від сталих, стереотипних способів мислення. А також стверджував, що креативність є природним творчим потенціалом людини, рівень якого закладений у кожного на генетичному рівні.

До пояснення терміну «креативність» спостерігаються різні підходи, зокрема: по-різному визначають її місце в структурі особистості, рівень усвідомлення проявів креативності, а також джерела та умови розвитку. Незважаючи на це, ми можемо схарактеризувати низку спільних поглядів дослідників щодо аналізованого поняття. Так дослідники розглядають креативність як:

- загальну здатність до творчості (С. Сисоева, О. Кононко, Л. Виготський);
- властивість особистості (Дж. Гілфорд, Е. Торренс);
- здатність особистості виходити за межі заданої ситуації, створювати оригінальні цінності (В. Сластьонін, І. Гриненко, Л. Виготський);
- обов'язкову характеристику представника педагогічної професії (С. Сисоева, І. Гриненко) [4, с. 6–7].

Проблема розвитку креативного мислення в учнів є актуальною і цілком вирішується в умовах НУШ. Таке мислення дає змогу дитині руйнувати стереотипи, знаходити вирішення нестандартних ситуацій, створювати абсолютно нові моделі та шляхи розв'язання проблем, виявляти творчі здібності. У період з 1 по 4 клас, педагоги активно використовують різні техніки, засоби навчання на уроках української мови з метою розвитку креативного мислення та становлення особистості, тобто самореалізація та креативність є взаємозалежними процесами.

Креативні методи навчання, враховуючи сучасні вимоги суспільства, є найбільш ефективними. Креативне навчання – це навчання, в основі якого є процес спілкування, обмін думками, їх аналіз та виокремлення тих ідей, які будуть найбільш доречними та необхідними для певної особистості. Це навчає учнів усвідомлювати цінність інших людей. Також таке навчання забезпечує комфортні умови, за яких кожен школяр відчував би свої успіхи, інтелектуальну роботу, продуктивність діяльності, і головне – не відчував ознак булінгу, домінування педагога чи інших учнів над ним, його ідеями. Головна мета учнів не знати все, а володіти такими навичками як: мислити, розуміти суть речей, аналізувати інформацію – вміння відокремлювати вигадану інформацію від правдивої, достовірної, інтерпретувати її і застосовувати в конкретних умовах [6].

За нашим переконанням, найбільш ефективними для розвитку креативного мислення на уроках української мови в НУШ є такі вправи:

1. Вправа «Ляпки». Акварельними, або звичайними фломастерами чи олівцями, ставиться ляпка у вигляді літери. Треба придумати не менше 5 предметів чи істот, на які вона схожа. Також, необхідно заохочувати учнів дивитись на зображення з різних боків – перевертати аркуш. Наприклад, літера «О» схожа на відкритий рот дитини, повітряну кульку, бублик, колобка, обручку, сонце, обруч для занять фізичною культурою, нуль.

2. Вправа «Чарівні речення». Вивчаючи нову літеру на уроці української мови, за можливості та доцільності, запропонувати учням скласти речення зі слів, які починаються лише з неї. На початковому етапі введення цієї вправи можна дозволити учням використовувати прийменники, незважаючи від вивченої літери. Наприклад, літера «В»: Василько ввечері виглядав веселку. Весна вітала всіх весняним вітерцем.

3. Вправа «Продовж ряд». Ця вправа розвиває креативне мислення, спонукає знаходити зв'язки, спільні риси між словами. Необхідно обрати та написати слова, які на перший погляд не пов'язані між собою.

Запропонуйте учням прочитати їх, знайти закономірність та продовжити ряд. Наприклад, обираємо тему овочів, записуємо на дошці: картопля, морква, кукурудза Далі продовжують учні. Важливо, щоб вони назвали спільну ознаку для всіх слів. Для прикладу, можна обрати слова, які починають послідовно з літер абетки – апельсин, банан, виноград

4. Вправа «Обери зайве». Подано перелік слів, які об'єднані спільною ознакою. Необхідно назвати цю ознаку та прибрати зайве слово, за можливості продовжити ряд. Наприклад, учитель називає слова-іменники і дієслово: вишня, дівчина, стіл, камінь, пише, учитель. Учні міркують, прибирають слово «пише» та продовжують ряд 3-5 словами: дерево, калина, телефон. Можна використовувати такі спільні ознаки для слів, як слова жіночого роду, слова, які мають нульове закінчення, слова-синоніми, спільно-кореневі слова та ін.

5. Вправа «Письменники». Для виконання вправи необхідно організувати клас так, щоб учні сиділи колом. Можна об'єднати їх у 2-3 команди (залежить від кількості учнів у класі). У кожного учня має бути аркуш та ручка. Учитель формує загальну тему для написання історії, наприклад, зимова казка. На дошці записує слова, які були новими для дітей протягом тижня (зі стіни слів). За командою вчителя кожен учень має написати лише одне речення та передати аркуш сусіду справа. Наступний має написати друге речення, але щоб воно було логічно пов'язане з попереднім. І так по колу. Важливо: всі учні мають використати будь-яке одне слово з написаних на дошці. Коли аркуш обійшов коло, учень, який писав перше речення вигадує останнє – фінал історії. Створені історії зачитують та проводять рефлексію. У ході виконання вправи «Письменники» можна не лише навчити учнів створювати креативні історії, а й відпрацювати вивчений навчальний матеріал (наприклад, у реченнях мають бути використані іншомовні слова, слова у кличному відмінку, власні назви та ін.) [2].

6. Вправа «Заплутані слова» сприяє розвитку асоціативного, креативного мислення, а також напрацювання навичок виходу за рамки стереотипних ланцюгів міркувань. Принцип виконання вправи: необхідно об'єднати учнів у дві команди, кожна отримує аркуш паперу. Перша записує слова-іменники, інша – дієслова чи прикметники. Після цього вчитель навмання обирає по одному слову з двох аркушів і записує на дошці, або гучно промовляє утворені словосполучення. Наприклад, «кричить сніг», «бігає роса», «обідає осінь» та інші. Завдання учнів – пояснити, як таке може бути насправді. Це дає змогу учням використовувати слова у прямому та переносному значенні. Наприклад, «бігає роса» – зранку росинки перетікають з одного листочка на інший, ніби біжать.

7. Вправа «Незвичайні запитання». Таку вправу можна виконувати під час вивчення різних тем, для відпрацювання матеріалу. Необхідно скласти якомога більше речень, поєднуючи два слова, які пропонує вчитель. Наприклад, заєць та журнал:

- Що про зайця написано в журналі?
- Чи можна зайця обгорнути журналом?
- Заєць більший, ніж журнал?
- Можна журналом приголубити зайця?

Важливо, щоб учні не боялись висловлювати власні думки, створювати незвичні, часом смішні запитання. Креативність – це риса, яку можна розвивати під час будь-якого уроку, тренуючи уяву та спостережливість.

Проблема формування та розвитку критичного мислення відома багатьма дослідженнями та дослідниками. Такі вчені, як Д. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл визначали, що «критичне мислення – це складний ментальний процес, що починається із залучення інформації та закінчується прийняттям рішення» [8].

О. Белкіна-Ковальчук вважала, що під критичним мисленням необхідно розуміти здатність людини, сформовану чи природну, до самостійної оцінки відносно певних аспектів, таких як: явищ навколишньої дійсності, думок і тверджень різних людей, наукових знань, інформації; уміння бачити і виокремлювати їх позитивні та негативні сторони; прагнення до кращого, правильного та більш оптимального розв'язку завдань, проблем, а також до перегляду вже існуючих стереотипів, традицій [11].

Ш. Амонашвілі та В. Сухомлинський у своїх працях говорили про розвиток пізнавальної, творчої активності, можливість учнів заперечувати педагогу, висловлювати власні думки. У свій час, В. Сухомлинський наголошував, що школа не має бути коморою для знань, а повинна бути середовищем думки. Також, важливу роль педагог відводив такому вчителю, який вміє скерувати хід думок школярів так, щоб вони активно, зосереджено прагнули зрозуміти щось нове. Ці ідеї є актуальними і нині.

Проаналізувавши думки вчених, ми можемо зробити висновок, що критичне мислення характеризується певними ознаками:

- 1) незалежність мислення, відносна самостійність переконань, активне висловлювання думок;
- 2) уміння помічати помилки у власних висловлюваннях та в інших людей, уміння протистояти навіть нав'язанню думок;
- 3) прагнення до знаходження оптимальних шляхів розв'язання завдань;
- 4) уміння комунікувати та обґрунтовувати власну позицію.

Необхідно зазначити, що розвиток критичного мислення поєднує в собі вищенаведені ознаки, і не існує вправ чи завдань, які б впливали лише на один аспект, тільки на їхню сумарну кількість.

Процес критичного розмірковування складається з 4 умовних етапів:

1. Породження або зіткнення з проблемою, що в свою чергу спонукає до усвідомлення задачі.
2. Намагання подолати проблему знайомим методом. Але цей варіант не спрацьовує і виникає блокада.
3. Переструктурування знань. Відбувається процес осяяння, тобто знаходження нових способів дій.
4. Розв'язок. Обґрунтування винайденого рішення і його презентація [1].

Основні етапи розвитку критичного мислення на уроці української мови.

1) *Розминка* – тобто, створення сприятливого психологічного клімату. Лише за такої умови урок мине не даремно.

2) *Обґрунтування навчання* – цей етап містить постановку мети уроку, розвиток внутрішньої мотивації до вивчення теми уроку.

3) *Актуалізація* – зацікавленість, спрямованість на навчання, відтворення знань, потрібних для наступних етапів уроку.

4) *Усвідомлення змісту* – знайомство з новою інформацією, її аналіз та особисте розуміння.

5) *Рефлексія* – цей етап містить низку компонентів: осмислення та узагальнення вивченої інформації, формування в кожного учня власного ставлення до отриманих знань, відбувається оцінка та самооцінка проведеної діяльності [6].

Для розвитку критичного мислення на уроках української мови пропонуємо використовувати нижче подані вправи та ігри.

1. Прийом «Мозкова атака». Це прийом швидкого висловлення думок, за допомогою якого можна швидко «пробудити» в учнів цікавість до уроку та згенерувати нові, зовсім несподівані ідеї. Наприклад, учням пропонується показати свої знання з теми іменник (визначення, правила, чи має рід, число, відмінки, назвати декілька іменників, про які вони вперше почули на уроках української мови і т.п.).

2. Гра «Вірю – не вірю». Такий прийом можна використовувати на будь-якому етапі уроку, щоб привернути увагу учнів і зацікавити їх вивченням теми. Наприклад, чи вірите ви, що іноді суфікс може стояти перед коренем?

3. Метод «Кубування». Ми пропонуємо коригувати та підлаштовувати первину методику «Кубування» під власні цілі уроку. На гранях куба записані завдання/запитання, які учні можуть виконувати як усно, так і письмово. Учитель може самостійно зробити такі кубики з різними запитаннями. Наприклад, на період вивчення частин мови, універсальний буде куб з такими завданнями:

- частина мови;
- запитання;
- рід;
- число;
- відмінок;
- член речення.

4. Вправа «Сенкан». Цю вправу можна використовувати навіть тоді, коли учням не знайомі поняття іменник, дієслово, прикметник – достатньо написати запитання цих частин мови, таким чином, учні будуть орієнтуватись на них. Також, можна залучати до використання слова зі «стіни слів», щоб учні вчилися вживати не тільки нові слова, а й ті, які є винятками у написанні. Наприклад, при складанні сенкану, учні мають обов'язково вжити у реченні одне слово з переліку: легший, менший, морквяний.

5. Стратегія «РАФТ». Вона передбачає написання оригінальних текстів, які в свою чергу спрямовані на розвиток критичного мислення. Учитель завчасно готує таблицю РАФТ, з усіма необхідними поясненнями: Р – роль, А – аудиторія, Ф – формат, Т – тема. Як працювати з цією стратегією педагогам НУШ відомо, ми пропонуємо її ускладнити. Наприклад, створити таблицю слів, які учень має обов'язково використати. Це можуть бути іменники, фразеологізми чи слова вжиті в переносному значенні. Наводимо приклад обов'язкових слів для написання казки: зарубай собі на носі, оберемок квітів, золоті руки, сумна берізка та ін.

6. Гра «Словниковий калейдоскоп» з обов'язковим коментуванням. Учитель завчасно готує картинки з зображенням істот та неістот. Учні необхідно записати слова у два стовпчики: в перший стовпчик – іменники, що відповідають на питання хто?, а в другий – іменники, які відповідає на питання що? При цьому, вчитель демонструє картки з зображенням, наприклад, котик, стіл, дівчинка, м'яч, зошит, ведмідь, собака. Після виконання роботи учні коментують, чому вони розподілили слова саме так.

7. Вправа-пастка «Шукачі пригод». На дошці зображена схема-пояснення, що таке підмет. Завдання учнів знайти та виправити помилку. Наприклад, помилково написано, що підмет – це другорядний член речення. Тему можна обирати будь-яку.

8. Вправа «Групування слів». Завдання: скласти всі можливі пари та групи слів із записаних на дошці, або з табличок розданих індивідуально (ускладнений варіант). Наприклад, пропонуєте слова з таких тем як іменники, прикметники та дієслова: гарний, малюнок, шити, веселий, весняний, ходить, співає, авто, вікно. Учні виконують, а потім коментують свою роботу.

9. Вправа «Детектив». У поданому переліку слів знайди допущені помилки. Поясни, як правильно написати ці слова. Виконується усно або письмово. Наприклад, поет, Леся українка, котик Мурчик, я люблю свого Хомяка Тосю, Тарас григорович Шевченко. Які слова слід писати з великої літери? Чому?

10. Гра «Хто більше». Гру проводимо попередньо об'єднавши учнів у декілька команд. Учитель записує на дошці одне головне слово, від якого будуть ставити запитання. Наприклад записано іменник – зима, необхідно якомога більше назвати ознак до цього слова – яка? Важливо, щоб учні уважно слухали один одного та уникали повторень.

Під час розробки завдань, які б стимулювали розвиток критичного та креативного мислення важливо враховувати індивідуальні особливості учнів, різний рівень їхньої підготовки. Завдання мають бути цікавими та доступними для кожного. Якщо метою вчителя є навчити учнів самоідентифікуватись у суспільстві, вміти висловлювати власні ідеї, думки та не боятись їх аргументувати перед іншими, він повинен використовувати вище наведені вправи, завдання та ігри на уроках української мови.

Висновки. Отже, вивчення елементів технології 4К – це важливий процес у становленні освітянської позиції сучасного педагога, формуванні якісного нового підходу до організації навчального процесу. Досліджені нами складники означеної технології, розвиток креативності та критичного мислення, тісно взаємопов'язані та мають розвиватися інтегровано. Специфіка освітнього середовища уроків української мови в НУШ дозволяє ефективно планувати та реалізовувати означену інтеграцію. Саме тому вчителю варто критично оцінювати наявні завдання, вправи та інший інструментарій впливу та креативно використовувати його на уроках з метою максимально позитивного впливу на здобувачів початкової освіти.

Використана література:

1. Вебінар: Технологія розвитку критичного мислення в початковій школі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xgp4TUfQudE>
2. Вправи для розвитку креативності на уроках української мови. URL: <https://vseosvita.ua/news/vpravy-dlia-rozvytku-kreatyvnosti-na-urokakh-ukrainskoi-movy-35576.html>
3. Вправи на розвиток критичного мислення на уроках української мови у 2 класі. URL: <https://naurok.com.ua/vpravy-na-rozvitok-kriticnogo-mislennya-na-urokakh-ukra-nsko-movi-u-2-klasi-78644.html>
4. Монографія. В. В. Павленко Розвиток креативності молодших школярів. За ред. проф. О. Є. Антонової. Житомир, 2017. 158 с.
5. Кириленко О.С., Барнич О.В., Мамчич О.Б. Практичний аспект формування навичок 4К на уроках читання в НУШ. Інноваційна педагогіка. 2021. № 32. Т. 2. С. 29–33.
6. Розвиток креативного мислення молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-molodsih-skolariv-34293.html>
7. Розвиток критичного мислення як ефективна технологія формування мислення, мовлення та уяви. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kriticnogo-mislenna-ak-efektivna-tehnologia-formuvanna-mislenna-movlenna-ta-uavi-26810.html>
8. Темпл Ч., Д. Стіл, К. Мередіт. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів». К.: Науково-методичний Центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект», 1998, с. 32.
9. Українська мова. Стратегія розвитку критичного мислення «Кубування». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b6fWNRvk9AA&t=1s>
10. Українська мова. Стратегія розвитку критичного мислення «РАФТ». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3gMIhCPJDUE&t=22s>
11. Формування критичного мислення в молодших школярів. Інтерактивні матеріали. Самоосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-kriticnogo-mislenna-v-molodsih-skolariv-122760.html>
12. Формула 4 – «К» у формуванні ключових компетентностей майбутнього першокласника НУШ. URL: <https://vseosvita.ua/library/formula-4-k-u-formuvanni-klucovih-kompetentnostej-majbutnogo-persoklasnika-nus-128299.html>

References:

1. Vebinar: Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia v pochatkovii shkoli. [Technology of critical thinking development in primary school]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xgp4TUfQudE>
2. Vpravy dlia rozvytku kreatyvnosti na urokakh ukrainskoi movy. [Exercises for the development of creativity in Ukrainian language lessons]. URL: <https://vseosvita.ua/news/vpravy-dlia-rozvytku-kreatyvnosti-na-urokakh-ukrainskoi-movy-35576.html>
3. Vpravy na rozvytok krytychnoho myslennia na urokakh ukrainskoi movy u 2 klasi. [Exercises for the development of critical thinking in Ukrainian language lessons in 2-nd form]. URL: <https://naurok.com.ua/vpravy-na-rozvitok-kriticnogo-mislennya-na-urokakh-ukra-nsko-movi-u-2-klasi-78644.html>
4. Monohrafiia. V. V. Pavlenko (2017) Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkolariv. [Development of creativity of junior school children]. za red. prof. O. Ye. Antonovoi. Zhytomyr. 158 s. [in Ukrainian].
5. Kyrylenko O.S., Barnych O.V., Mamchych O.B. (2021) [The practical aspect of the 4K skills formation in reading lessons at NUS]. Praktychnyi aspekt formuvanna navychok 4K na urokakh chytannia v NUS. Innovatsiina pedahohika. № 32. Т. 2. С. 29–33. [in Ukrainian].
6. Rozvytok kreatyvnoho myslennia molodshykh shkolariv. [Development of creative thinking of junior school children] URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislenna-molodsih-skolariv-34293.html>
7. Rozvytok krytychnoho myslennia yak efektyvna tekhnolohiia formuvannia myslennia, movlenna ta uavi. [Development of critical thinking as an effective technology for the formation of thinking, speech and imagination] URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kriticnogo-mislenna-ak-efektivna-tehnologia-formuvanna-mislenna-movlenna-ta-uavi-26810.html>
8. Templ Ch., D. Stil, K. Meredit (1998). Metodychna systema «Rozvytok krytychnoho myslennia u navchanni riznykh predmetiv». [Methodical system «Development of critical thinking in teaching different subjects»] K.: Naukovo-metodychnyi Tsentr rozvytku krytychnoho ta obraznogo myslennia «Intelekt», s. 32. [in Ukrainian].
9. Ukrainska mova. Stratehiia rozvytku krytychnoho myslennia «Kubuvannia». [Ukrainian language. Strategy of critical thinking development «Cubing»] URL: <https://www.youtube.com/watch?v=b6fWNRvk9AA&t=1s>

10. Ukrainska mova. Stratehiiia rozvytku krytychnoho myslennia «RAFT». [Ukrainian language. Strategy of critical thinking development «RAFT»] URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3gMIhCPJDuE&t=22s>
11. Formuvannia krytychnoho myslennia v molodshykh shkoliariv. Interaktyvni materialy. Samoosvita. [Formation of critical thinking of junior school children] URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-kriticnogo-mislennia-v-molodsikh-skolariv-122760.html>
12. Formula 4 – «K» u formuvanni kliuchovykh kompetentnosti maibutnoho pershoklasnyka NUS. [Formula 4-«K» in the formation of key competencies of the future NUS first-grader] URL: <https://vseosvita.ua/library/formula-4-k-u-formuvanni-kliucovih-kompetentnostej-majbutnogo-persoklasnika-nus-128299.html>

Kostiuk L. M., Barnych O. V., Mamchych O. B. Creativity and critical thinking as elements of «4K» skills in the Ukrainian language lessons in NUS

The study is aimed at a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of the «4K» technology elements, which is a model that includes the following components: critical thinking, creativity, teamwork and communication. The focus of the study was the skills of creativity and critical thinking. After all, they are key to overcoming the challenges of the present and adapting to a new reality through a critical assessment of information and the ability to think outside the box, overcoming stereotypes and established forms that are not effective or relevant. A source study base on the research problem has been worked out, which consists of studies of both domestic scientists and foreign ones. Attention is focused on the specifics of the development and improvement of these elements of the «4K» technology in the Ukrainian language lessons at the New Ukrainian School. The two leading components of the «4K» technology, their content, role, significance and possibilities of the modern Ukrainian language lesson for the development of creative and critical thinking of primary school pupils are studied. The interrelation and mutual influence of the selected elements is found out. The need for the development of creativity and critical thinking for the formation of creative activity and the elimination of stereotypical, pattern thinking, overcoming the inertia of primary education applicants is argued. The attention is paid to the fact that the optimal organization of the process of creativity and critical thinking development aims a comprehensive and harmonious development of the individual, the formation of a full-fledged member of society. In a practical context, a list of exercises and games is proposed, that has recommendations for application for the development of the above elements of the «4K» technology. It is noted that the lessons of the Ukrainian language have a significant potential for the development of creative and critical thinking, with the help of the correct and appropriate use of exercises in each lesson, especially in the lessons of the development of coherent speech.

Key words: 4C skills, creativity, critical thinking, Ukrainian language lesson, NUS.

УДК 7:17.023.31

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.86.23>

Костюк Л. Б., Ясеницька Ж. В.

**ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК АСПЕКТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ
В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ**

У світі швидких змін, пов'язаних з технологізацією, відбувається втрата духовних доміант людства, дегуманізація суспільних парадигм. Водночас роль художнього мистецтва як складового елементу культури є чільною щодо відновлення естетико-ціннісних, морально-етичних орієнтирів. Діалогічність та інтегративність сучасного світу створює сприятливі умови задля пропагування культурологічної складової в освіті та використання суміжного інструментарію в організації освітнього середовища. Зокрема, залучаючи спектр міжпредметних зв'язків. Стаття досліджує образотворче мистецтво як аспект культурології в межах сучасного освітнього простору. Проаналізовано вплив технологій, соціальної мобільності, зростання індустріалізації, інформатизації на очікування студентів від вищої освіти та на реценцію артефактів культури. Особистісно орієнтоване освітнє середовище вимагає виходу за межі суто предметного вивчення академічних дисциплін, а досягнення творчого й духовного багатого академічного ідеалу вимагає від педагогів комплексних підходів до організації освітнього процесу. Образотворче мистецтво обґрунтовано як один із найбільш недооцінених форм прекрасного щодо використання його освітнього потенціалу. Висловлено думку про необхідність подолання декларативного характеру культурологічної компетентності. Водночас на підтвердження того, що є низка можливостей інтеграції образотворчого мистецтва з навчальними парадигмами, на перший погляд, віддалених від мистецької сфери спеціальностей, авторами статті сформовано базові універсальні напрями залучення образотворчого мистецтва до освітнього процесу у вищій школі. Завдання педагогів полягає в тому, щоб створити навчальне середовище, що відповідає життєвому досвіду здобувачів освіти й дає їм змогу брати активну участь в сучасному складно організованому культурному середовищі постмодерної епохи. Реалізація задуму інтеграції образотворчого мистецтва з освітніми програмами немистецьких спеціальностей має підтримуватися методами рефлексивної оцінки, розуміння й заохочення індивідуального прагнення візуального розуміння художніх творів, толерантності до плюралізму авторського бачення дійсності, що закладене у творах образотворчого мистецтва.

Ключові слова: культурологія, наука про культуру, образотворче мистецтво, культурологічна компетентність, інтеграція освіти та мистецтва, гуманітаризація освіти.